

กระบวนการมีส่วนร่วมของ บวร ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี*

THE PARTICIPATION PROCESS OF CTS IN MAKING A PLAN TO DEVELOP THE
BASE NEW NORMAL IN KANCHANABURI PROVINCE

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต (นันทกฤต ทีปังกรโร)

Phrakruwirojkanchanakhet (Nanthakrit Teepangkaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ 2. รูปแบบการมีส่วนร่วม และ 3. วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบลงภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และทำกลุ่มสนทนา แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มพระสงฆ์วัดไชยชุมพลชนะสงคราม 2. กลุ่มตัวแทนนิสิต มจร. ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม 3. กลุ่มชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 4. กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 รูปหรือคน

ผลการศึกษาพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ มีสองระดับ ระดับแรกคือ ส่วนตัวพระสงฆ์ ระดับที่สองคือระดับองค์กรหรือวัด 2. หลักพุทธธรรมนำมาประยุกต์ใช้ คือ รู้ทันความกลัวและหยุดด้วยหลักพุทธศาสนา พัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักปธาน 4 และพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักภาวนา 4 ภายใต้สภาวะทางสังคมที่มุ่งไปสู่การพัฒนาด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม 3. กระบวนการมีส่วนร่วมด้วย หลัก 5 ผ ได้แก่ 1 แผนดีมีผู้นำ ผู้นำเป็นที่น่าเคารพ เลื่อมใสศรัทธา 2 แผนนั้นบำเพ็ญด้วยจิตอาสา ทุกคนในชุมชน มีความเสียสละ มุ่งมั่น มีจิตอาสา ร่วมกันดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ 3 แผนชวนสานเสวนาร่วมกันพูดคุยระหว่างตัวแทนจาก บ้าน วัด โรงเรียนหน่วยงานราชการ หาปัญหาและสาเหตุของผู้ได้รับผลกระทบ นำเสนอแนวทางแก้ไข 4 แผนบูรณาการสานสัมพันธ์ ร่วมแรงร่วมใจให้ความสำคัญกับการทำงานสร้างความสัมพันธ์ที่ดี พร้อมให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยราชการ 5 แผนบริหารสู่ความยั่งยืน ร่วมกันทำตามเป้าหมายแผนงาน ในการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

คำสำคัญ: กระบวนการมีส่วนร่วม; แผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่; จังหวัดกาญจนบุรี

Abstract

This research article were three objectives: 1. to study the participation of monks, 2. to study the participation pattern, and 3. to analyze the participation process of monks. It is a qualitative field of research by studying documents and in-depth interviews and conducting group discussions. The key informants were divided into 5 groups: 1. Monks of Chai Chumphon Chanasongkram Temple, Aram Luang, 5 photos 2. Representatives of MCU students, Chai Chumphon Chanasongkram Temple classroom, 15 photos/person 3. A group of villagers affected by the COVID-19 crisis, 5 people; 4. A group of representatives from relevant agencies 5 people, including 30 key informants in this research.

The study results revealed that 1. the participation of monks in dealing with the COVID-19 epidemic crisis, there are two levels. The first level is the personal story of the monks. The second level is the organization or temple level. 2. Buddhist principles that can be applied are: 1. Understanding fear and stopping it with Buddhist principles. 2. Sustainable development of a new way of life according to Principles 4 and 3. According to the 4 Buddhist principles of social well-being, sustainable development of a new way of life leads to physical, mental, intellectual, and social development. To. Leaders must be respected. Faithful, reliable, and Have leadership. The two plans are practiced with a volunteer spirit, meaning everyone in the community, home, temple, school, or government agency. There must be sacrifice, determination, and volunteer spirit to jointly carry out the project successfully. to find out the problems and causes of those affected by the COVID-19 epidemic. Then, together present ways to solve problems. 4. Integrated Relationship Plan means working together to focus on working to create good relationships. Ready to help Coordinate coordination between homes, temples, schools, and government agencies.

Keywords: Process Participation; Development of A New Way of Life; Kanchanaburi Province

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นับเป็นสถานการณ์วิกฤติที่ได้สร้างความโกลาหลวุ่นวายให้กับประชากรในประเทศไทยอย่างหนักหน่วงทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมไปถึงวิถีชีวิตของผู้คน อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ดังกล่าวเราได้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ทั่วประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับมือกับภัยพิบัติ-19 โดยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงมีพระดำริว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนคู่กับสังคมไทยมานับแต่โบราณ ตราบจนถึงวันนี้ วัดไม่เพียงแต่เป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร แต่ยังเป็นสถานสาธารณสงเคราะห์ของชุมชนด้วย จึงสมควรที่จะให้วัดที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะอนุเคราะห์ประชาชนผู้ประสบความยากลำบากดำเนินการกิจตามบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่นับแต่อดีตกาล (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2563) โดยคณะสงฆ์ทั่วประเทศได้สนองพระดำริดำเนินการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยการจัดทำโครงการโรงทาน ซึ่งในปัจจุบันมีวัดที่จัดโรงทานอยู่ 600 กว่าแห่งกระจายอยู่เกือบทุกจังหวัด พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤติในสถานการณ์นี้มาเป็นโอกาสเพื่อได้ช่วยเหลือสังคมให้เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและเป็นการสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่ได้รับเดือดร้อน เช่น ช่วยบริจาคอาหาร น้ำดื่ม หน้ากากอนามัย เป็นต้น เพื่อให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมอยู่เป็นสุขร่มเย็น (พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2563)

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่พระสงฆ์ได้มีบทบาทออกมาขับเคลื่อนการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด-19 โดยเฉพาะวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) ได้จัดทำโครงการวัดไม่ทิ้งโยม โยมไม่ทิ้งวัดโดยได้จัดทำโรงทานและแจกถุงยังชีพเครื่องอุปโภคบริโภค แก่ตัวแทนจากชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จำนวน 27 ชุมชน วันละ 1 ชุมชน ชุมชนละ 20 ครั้วเรือน นอกจากนั้นยังมีวัดท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ ที่ได้จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยได้ทำโครงการ “โรงทานปันน้ำใจ ช่วยผู้ประสบภัย COVID-19” (พระเทพปริยัติโสภณ 2563) ขึ้นเช่นกัน จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในสังคมไทยอย่างมากมาย แม้ในขณะที่บ้านเมืองจะอยู่ในสภาวะของความสงบสุขหรือตกอยู่ในสภาวะของภัยพิบัติโรคระบาดอย่างไรในปัจจุบันก็ตาม ทั้งนี้สืบเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญกับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยจัดเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งและได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้พระสงฆ์มิได้ทำเฉพาะหน้าที่ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ หลายด้านด้วยกัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีความสามารถ และทรงคุณค่าในการพัฒนาชุมชน เป็นที่ไว้วางใจ ในการทำงาน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ด้านการศึกษา การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน รวมถึงการปลูกฝังความรู้ทางพระพุทธศาสนา ให้แก่เด็ก และเยาวชนในชุมชน กล่าวได้การมีส่วนร่วมเป็นเพียงการแสดงบทบาทที่เล็กน้อย เช่น การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันทางการเมือง ร่วมฟังการอภิปรายและการหาเสียงทางการเมือง ร่วมการรณรงค์ทางการเมือง ออกมาร่วมกันลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พวกเขามาร่วมสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ให้การสนับสนุนพรรคการเมือง หรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น การเสริมสร้างชุมชนให้ความเข้มแข็งได้นั้น พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นเผยแผ่ปลูกฝังศีลธรรม (พระเมธาวิญญู (สุเทพ พุทธรจรรยา), 2564)

อย่างไรก็ตาม บทเรียนจากการออกมาขับเคลื่อนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด-19 ของวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ยังพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ยังมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการเช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในการวางแผนในการจัดการปัญหาร่วมกันในอนาคต เพราะที่ผ่านมา วัดและพระสงฆ์จะมีบทบาทหลัก และเป็นบทบาทหน้าในเชิงการการช่วยเหลือสงเคราะห์ ให้อาหาร เช่น ให้ถุงยังชีพกับประชาชนที่เดือดร้อน แต่ยังไม่เคยมีการมาร่วมวงสนทนาเพื่อสรุปบทเรียนในการทำงานที่ผ่านมา ร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 จะยังมีต่อเนื่องไปอีกนานกว่าที่โลกนี้จะค้นพบวัคซีนในการป้องกัน จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นว่าพระสงฆ์ ยังคงมีหน้าที่ในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม ทำงานเพื่อประชาชนในการช่วยเหลือสังคมและประชาชน ซึ่งจะเห็นว่าคณะสงฆ์พร้อมเครือข่ายยังคงทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวมโดยใช้เครือข่ายสาธารณะสงเคราะห์ ทำให้เกิดความช่วยเหลือเยี่ยมพบปะให้กำลังใจ แจกเครื่องอุปโภคบริโภค เงินขวัญถุง อาหารปรุงสุกช่วยเหลือประชาชน โดยมีวัดพระสงฆ์ในพื้นที่เป็นผู้ที่ประสานดำเนินการ และให้ความช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมเชิงพื้นที่ (พระเอกลักษณ์ อธิโต และคณะ, 2565)

พระสงฆ์ยังมีบทบาทในด้านการช่วยบรรเทาปัญหา และส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตใจของประชาชน ในชุมชนท้องถิ่นถือเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในภาวะวิกฤติจากภัยพิบัติโควิด-19 โดยใช้หลักธรรม เน้นด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน พระสงฆ์ต่างมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาส่งเสริม ในการเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของ บวร จะนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของ บวร ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม (Qualitative Research) ส่วนของภาคทฤษฎีศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ วิธีดำเนินการศึกษาข้อมูล

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในบริบทการทำงานเชิงการสาธารณะสงเคราะห์ในช่วงสถานการณ์วิกฤติของการเกิดโรคระบาด โดยผู้วิจัยได้รวบรวมทั้งข้อมูลจากงานวิจัย เอกสารวิชาการ และบทความที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารต่าง ๆ และเว็บไซต์ และเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม

ขั้นที่ 2 ศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบคิดสำหรับการออกแบบคำถามที่จะทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องของเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน เมื่อได้ประเด็นคำถามแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างตามที่ระบุไว้ในขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่ม จำนวน 40 รูป/คน โดยใช้การบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างของทั้งในวัดและในชุมชน

ผลการวิจัย

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบจากวิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัด กาญจนบุรี ไม่เพียงกระทบต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศ แต่ยังส่งผลต่อเนื่อง

มาสู่มิติทางสังคมและผู้คนอย่างกว้างขวาง และนอกจากผลกระทบทางสังคมด้านรายได้หรือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์โควิดยังส่งผลกระทบต่อเนื่องกับสุขภาพทางจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional wellbeing) ความกลัว ความเครียด ความวิตกกังวล (anxiety) ความรู้สึกโดดเดี่ยวขาดที่พึ่ง (isolated) ความรู้สึกสิ้นหวัง (desperate) จากการคาดการณ์อนาคตไม่ได้อีกด้วย การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี นั้น พบว่า มีสองระดับคือในระดับส่วนตัวคือพระสงฆ์เองต่างก็ปฏิบัติตามมาตรการที่รัฐบาลออกมาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในช่วงสถานการณ์โควิด อีกทั้งยังให้ความรู้กับญาติโยม เรื่องการปฏิบัติตนในช่วงสถานการณ์โควิด และบริจาคปัจจัยสิ่งของให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ ส่วนในระดับองค์กรหรือวัดนั้นก็มีส่วนร่วมในระดับนโยบายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยวัดมีส่วนร่วมคือได้เปิดโรงครัวแจกอาหารให้กับประชาชนหรือญาติโยม แจกของใช้ และให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามมาตรการของการเว้นระยะห่างทางสังคม โดยการให้ญาติโยมใส่หน้ากากเมื่อเข้ามาในวัด พร้อมส่งน้ำยาล้างมือให้กับญาติโยมที่เข้ามาในวัด และร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพสต.) ให้ความรู้กับชุมชนเรื่องโควิด-19 ตลอดจนการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ทั้งนี้วัดยังมีการจัดมาตรการคุมเข้มตามที่รัฐกำหนดอย่างเคร่งครัด เช่น การให้เจ้าหน้าที่มาตรวจคัดกรอง การเว้นระยะห่าง 1-2 เมตร, ใช้เจลล้างมือ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมดังกล่าวมีจุดแข็งหรือข้อดี ตรงที่พระสงฆ์เอง มีความเมตตา กรุณาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โดยสถานภาพก็เป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาของชุมชนและโรงเรียนอยู่ก่อนแล้ว พระสงฆ์จึงมีผลต่อประชาชน โดยเฉพาะการให้ความรู้ที่ถูกต้องกับประชาชน การดูแลเยียวยาจิตใจ กระทั่งมีส่วนร่วมฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่วนในแง่ของจุดอ่อนของการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีนั้น พบว่า เป็นเรื่องของการคมนาคม ซึ่งบางวัดอาจอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ในถิ่นทุรกันดาร และยังมีปัญหาในเรื่องรายได้และงบประมาณที่จะเข้าไปช่วยเหลือชุมชนที่เดือดร้อนได้อย่างเต็มที่ สืบเนื่องจากในสถานการณ์ดังกล่าว วัดจำเป็นต้องหยุดกิจการบางอย่าง เช่น ทำวัตร ทำบุญ เนื่องในวัดพระ เป็นต้น กล่าวได้ว่า การแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 ในครั้งนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบทางสังคมเป็นอย่างมาก พระสงฆ์และประชาชนตระหนักในเรื่องของสุขภาพมากขึ้น วัดมีการจัดระบบเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ประชาชนห่วงใยใส่ใจสุขภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นความมั่นคงอย่างหนึ่งของชีวิตนอกเหนือจากการประกอบสัมมาชีพ

2. ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

2.1 รู้ทันความกลัวและหยุดมันได้ ด้วยหลักพุทธศาสนา เพราะก่อนจะก้าวไปสู่ “ฐานวิถีชีวิตใหม่” หรือ “New Normal” สิ่งที่คุณต้องก้าวข้ามให้ได้ก่อนนั้นคือ ความกลัว กล่าวได้ว่า คนกาญจนบุรีรวมทั้งคนไทยหลายคน ณ ตอนนี้อยู่ไม่ได้ติดเชื่อหรือมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อโรคโควิด-19 แต่ว่ากลายเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตินี้ไปแล้ว เพราะเกิดความกลัว ความ

กังวล ในจิตใจ ซึ่งบั่นทอนจิตใจของผู้คนในตอนนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นหลักความจริงว่า ถ้าเรา ยังไม่ดูแลสุขภาพใจ ปรับใจ ของเราให้ดี แม้มกายไม่ป่วย จิตใจเราก็จะทุกข์ไม่หยุด พอทุกข์มาก ๆ กายก็จะป่วยได้ในที่สุด ซึ่งวิธีการดูแลใจที่ทำได้ในตอนนี้ คือการยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ให้ได้ก่อน ควรรู้ทันอารมณ์ที่เราอยู่เนี่ย ๆ แล้วอาจจะเกิดความคิดในทางหดหู่ คิดไปในทางลบ ทางร้าย ทำให้เกิดความคับแค้น ห่อเหี่ยว สิ้นเรี่ยวแรงตามมา ทางออกของภาวะนี้ คือ การหาอะไรทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์และเห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น จัดบ้าน ซ่อมแซมบ้าน ทำงานฝีมือ ปลุกผักสวนครัว วาดรูป การเอาเวลา来做สิ่งเหล่านี้ เพราะจะทำให้เราหลุดออกจากอารมณ์ความห่อเหี่ยว ทำให้เรามีสมาธิ จดจ่อกับสิ่งที่ทำอยู่ตรงหน้า เมื่อเราได้ทำสิ่งที่สร้างสรรค์ เห็นผลขึ้นมา ก็ถือเป็นการเติมพลังบวกให้จิตใจ

2.2 การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักปธาน 4 ซึ่งหมายถึง ธรรมะที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติทั่วไป ประกอบด้วย 1.สังวรปธาน คือ เพียรป้องกัน การป้องกันในแบบ New Normal เช่น รัฐบาลออกกฎออกระเบียบ เป็นการป้องกันทั้งหมด การมีเคอร์ฟิว การมีพระราชกำหนด ให้สวมหน้ากากอนามัย ให้ล้างมือ ให้นั่งเว้นระยะห่างกันไม่คลุกคลี หรือการห้ามไม่ให้เปิดบาร์เปิดคลับ สนามมวย แหล่งมั่วสุม 2.ปหานปธาน คือ เพียรละเลิก ทิ้งอะไรต่าง ๆ ที่ไม่ดี มีกฎกติการะเบียบป้องกันไว้แล้ว แล้วในขณะเดียวกันก็ให้ทิ้งให้เลิก เช่น คนที่ชอบเที่ยวเตร่ก็ต้องละทิ้ง คนที่ชอบชมมวยดูมวย คนที่ชอบไปบาร์ไปคลับ คนที่ชอบกินเหล้าเมายามั่วสุมก็เลิกหมด ละทิ้ง การเลิกการละได้ ก็จะเป็นเหตุให้เราปลอดภัย 3.ภาวนาปธาน คือ เพียรภาวนา คำว่าภาวนาในที่นี้ แปลว่าทำให้มี ทำให้เป็น แล้วเราก็มีวิถีชีวิตแบบใหม่ ไม่เคยทำก็ทำ ทำไม่ เป็นก็ทำเป็น อย่างทำกับข้าวไม่เป็นพอเกิดภาวะแบบนี้ก็ฝึกทำกับข้าว ไม่เคยอยู่บ้าน ก็อยู่กับครอบครัว ประหยัดใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ก็ปรับตัวใหม่ เปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ ที่เรียกว่า New Normal 4.อนุรักษปธาน คือ การเพียรรักษา เคยทำอะไรมาดี ปฏิบัติอะไรอย่างไรก็ทำไป ปฏิบัติไปอย่างนั้น เคยทำวัดสวดมนต์อ่านหนังสือธรรมะก็อ่าน ฟังธรรมะก็ฟัง รักษาไว้ไม่ทิ้ง เมื่อมีเวลามากขึ้น อ่านหนังสือธรรมะมากขึ้น ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กล่าวได้ว่า การปฏิบัติตามหลักปธาน ใช้หลักธรรม 4 ข้อ สังวร เพียรป้องกัน ปหาน เพียรละทิ้ง ภาวนา เพียรทำให้มี ให้เป็น อนุรักษนา เพียรดูแลรักษาไว้

2.3. การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักภาวนา 4 คือ 1. ภาวนา มุ่งเน้น การพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักเป็นระบบ ระเบียบ สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งทั้งหลายภายนอกในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ให้เกิดความยั่งยืน 2. สิลภาวนา มุ่งเน้นการ เจริญศีลหรือพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนสร้างเดือดร้อนเสียหายกับตนเองและผู้อื่น ให้มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแบ่งปันกันและกัน 3. จิตภาวนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ การฝึกอบรมจิตใจให้มีความเข้มแข็งมั่นคง เจริญองกมด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็น สุขผ่องใส

4. ปัญญาภวณา มุ่งเน้นการเจริญปัญญาหรือการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา หลักภวณา 4 นี้ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณสมบัติของบุคคล ถ้าบุคคลมีการพัฒนาตามหลักดังกล่าว ย่อมมีสุขภาวะหรือบรรลุถึงความสุขในระดับต่างๆ ได้ตั้งแต่ในระดับโลกียะหรือระดับความสุขทั่วไปในโลกจนถึงโลกุตระอันเป็นความสุขที่ปลอดจากการปรุงแต่งจากกิเลสธรรมทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนภายใต้สุขภาวะทางสังคมที่มุ่งไปสู่การพัฒนาด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม

3. วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีนั้น ให้ความสำคัญตั้งแต่ในระดับบุคคล คือมาตรการในการดูแลสุขภาวะทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ และระดับสังคมคือการดึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนเพื่อรับมือกับสถานการณ์หรือภาวะวิกฤติอันอาจจะเกิดขึ้นอีกได้ในอนาคต และในด้านปัญญานั้นก็คือการมองอนาคตร่วมกัน มีภาพฝันของอุดมการณ์ร่วมกันในการ คิดใคร่ครวญ เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีสติ มีความสามัคคีปรองดอง และมีความเมตตากรุณาต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ 4 องค์ประกอบหลักของการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธในการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน คือ

3.1 สุขภาวะทางกาย (Physical Health) อันหมายถึง การจัดระบบจัดวินัยในเรื่องของสุขลักษณะ มีการจัดตรวจสุขภาพทุกปี พักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังกายให้แข็งแรงและทำตามระเบียบ กฎ กติกา คือ ล้างมือ ใส่หน้ากากอนามัย เว้นระยะห่างทางสังคม และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ญาติโยม

3.2 สุขภาวะทางจิตใจ (Emotional Health) หมายถึง การมีส่วนร่วมประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ เช่น มีความเมตตา กรุณา ให้ความสำคัญในเรื่องการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน พระสงฆ์มีการเทศน์ให้กำลังใจญาติโยมที่ได้รับผลกระทบ และให้แนวทางหรือหลักธรรมแก่ชาวบ้านเพื่อไปใช้แก้ไข้ปัญหาชีวิต

3.3 สุขภาวะทางสังคม (Moral Health) หมายถึง การดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นความสัมพันธ์ในสังคมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาฐานชีวิตใหม่ โดยเฉพาะ บ้าน วัด โรงเรียนหรือราชการ โดยมีผู้ประสานความร่วมมือทั้งในระดับหมู่บ้าน (บ) คือผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนันและประสานความร่วมมือมาที่วัด (ว) อันเริ่มจากเจ้าอาวาสไปจนถึงเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ตามลำดับขั้นการปกครองของคณะสงฆ์ และประสานความร่วมมือมาที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ร) ซึ่งอาจเริ่มจากหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับ

ชุมชน เช่น โรงเรียน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น นายก อบต. นายกเทศมนตรีเทศบาล ตำบล เมือง นายอำเภอ จนมาถึงผู้ว่าราชการจังหวัด

3.4 สุขภาวะทางปัญญา (Intellectual Health) หมายถึง การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิต การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา ให้ความสำคัญในเรื่องความรักความสามัคคีของหมู่คณะ ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมือง ภาคประชาชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้มองเห็นสถานการณ์ตามความเป็นจริง นึกถึงใจเขา ใจเรา มีเมตตาต่อกัน และพร้อมที่จะให้อภัยซึ่งกันและกัน เพื่อความสันติสุขอันสมบูรณ์

ลักษณะที่เหมาะสมของกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในกับการจัดทำแผน เพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส ซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการศึกษาปัญหา การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด-19 โดยให้เกียรติผู้ที่มีความอาวุโสและมีประสบการณ์เป็นผู้ตัดสินใจ

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติกับผู้ที่มีบารมี หรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่เป็นหลัก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมโดยรับฟังตัวแทนของคณะกรรมการทุกฝ่ายที่มีบารมี และได้การยอมรับจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนด วัตถุประสงค์ วิธีการในการดำเนินงานตามโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ของ บวร. เพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเชิงสร้างสรรค์ มีการยอมรับผู้นำร่วมกันตามอำนาจหน้าที่และบารมีของผู้นำ เช่น เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรีหรือผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามหลักความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมนำเสนอปัญหา ร่วมถอดบทเรียน และร่วมในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ร่วมในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ในฐานะของพุทธศาสนิกชนได้เข้าร่วมกันปฏิบัติและการดำเนินการตามภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกัน เช่น การร่วมสนับสนุนการจัดผ้าป่าเพื่อรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด-19 เป็นอาสาสมัครร่วมกับ อสม. เพื่อให้ความรู้กับชุมชนในการป้องกันตนเองจากโรคเป็นอาสาสมัครประสานงานจัดคอร์สภวนาเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโรคระบาดโควิด-19

4. การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย โดยนำเอากิจกรรมหรือผลความสำเร็จของการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจของผู้ที่มีส่วนร่วมใน บวร บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน มีการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ มีความร่วมมือทำให้เกิดนวัตกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน จนเกิดการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่มีกระบวนการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน ทำให้มีแนวคิดที่คล้ายกัน มีการเกิดการกระตุ้นการปฏิบัติงานร่วมกัน ทำให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแสดงความยินดีที่หากการทำให้โครงการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ประสบผลสำเร็จ

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร คือการติดตามและประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี ในแบบถ้อยที ถ้อยอาศัย เป็นพี่เป็นน้องกันหรือเป็นพวกเดียวกัน ที่เน้นการให้โอกาสและให้กำลังใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ เทคนิควิธีการ องค์ประกอบของแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์จากการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบเรียกว่า หลัก 5 ผ ได้แก่

ผ 1 แผนดีมีผู้นำ หมายถึง ผู้นำต้องเป็นที่น่าเคารพ เลื่อมใสศรัทธา มีความน่าเชื่อถือ มีภาวะความเป็นผู้นำ มีศักยภาพในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา และเป็นผู้ที่มีความเข้าใจ เอาใจใส่ ต่อบทบาทหน้าที่ของตน และพร้อมจะเป็นผู้นำ ในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี จึงจำเป็นต้องอาศัยพลังของผู้นำ จากบ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ ตลอดถึงผู้นำจากหน่วยงานทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

ผ 2 แผนนั้นบำเพ็ญด้วยจิตอาสา หมายถึง ทุกคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ จะต้องมีความเสียสละ มุ่งมั่น มีจิตอาสาที่จะร่วมกันดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน พร้อมให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ตามบทบาทหน้าที่ และกำลังของตนเอง

ผ 3 แผนชวนสานเสวนา หมายถึง การร่วมกันพูดคุยระหว่างตัวแทนจาก บ้าน วัด โรงเรียนหน่วยงานราชการ เพื่อค้นหาสภาพปัญหาและสาเหตุของผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 แล้วร่วมกันนำเสนอแนวทางในการแก้ไข ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน ในบรรยากาศที่เป็นกันเองพิจารณาด้วยเหตุและผล ให้ความสำคัญกับการฟังกันและกันอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) จึงเป็นการพูดคุยแบบสานเสวนา

ผ 4 แผนบูรณาการสานสัมพันธ์ หมายถึง การร่วมแรงร่วมใจให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี พร้อมให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแสดงบทบาทหน้าที่ของ

ตนเองให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะกับยุคสมัย

ผ 5 แผนบริหารสู่ความยั่งยืน หมายถึง การร่วมกันทำตามเป้าหมายแผนงานที่มาจาก การมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทุกเพศทุกวัย ส่งเสริมให้มีการ ปฏิบัติ ตามแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี และ สอดแทรกในวิถีชีวิตของคนในชุมชน แม้ว่าจะไม่มีการสนับสนุนนโยบายจากรัฐบาล ชุมชนต้อง สามารถดำเนินงานต่อไปได้ อย่างมั่นคง และยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีในครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตาม หลักภาวนา 4 สามารถนำประยุกต์และขับเคลื่อนแผน ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีได้ ด้วยการ พัฒนาเป็นโครงการต่าง ๆ สู่บ้าน วัด โรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระสมุห์วิญญู ภูริปัญโญ และ พระราชปรียัติโกวิ ที่พบว่าการพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบไปพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมสัมพันธ์ ขับเคลื่อนด้วยโครงการต่าง ๆ สู่บ้าน วัด โรงเรียน วางหลักภาวนา 4 เป็นกรอบในการพัฒนาให้ครบทั้งสี่ด้าน เพื่อยกระดับให้เป็นผู้มีจิต อาสา มุ่งสู่เป้าหมายคือ การเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยอาศัยองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม เป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว ที่พบว่า องค์ประกอบ การบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1. หลักการ สร้างความร่วมมือ 2. การมีส่วนร่วม 3. การจัดการสัมพันธภาพ 4. การเสริมสร้างประโยชน์ ร่วมกัน 5. การเสริมสร้างคุณธรรมในองค์กร และ 6. การสร้างบรรยากาศองค์กร โดยพระสงฆ์ จะผู้มีบทบาทที่สำคัญในกลไกการมีส่วนร่วม ซึ่งในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโค วิด-19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามามีบทบาทสำคัญตั้งแต่ การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบการจัดตั้งโรงทานแจกจ่ายอาหารให้ชาวบ้านที่เดือดร้อน รวมถึงการเยียวยาจิตใจผู้ที่กำลังประสบกับความทุกข์ยาก ทำให้เห็นถึงพระสงฆ์กับบทบาท ในการพัฒนาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและเท่าทันกับสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระณัฐวุฒิ พันทะลี ที่พบว่า ในสภาวะปัจจุบันการดำเนินชีวิต ของประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมากเนื่องจากเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้อง มีผู้มีบทบาทรับผิดชอบและหาทางช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในสถานการณ์ที่ เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน และเป็น ที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤติในสถานการณ์นี้มาเป็นโอกาสเพื่อได้ช่วยเหลือสังคม ให้เป็น ที่พึงพอใจของประชาชน และเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่

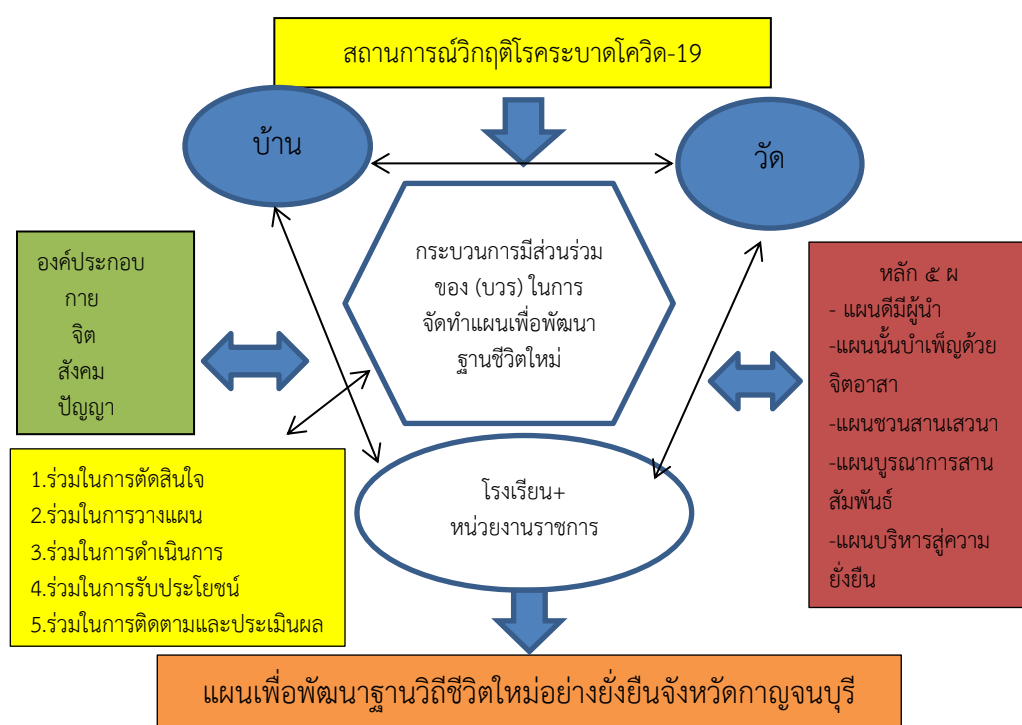
ได้รับความเดือดร้อน เช่น ช่วยบริจาคอาหาร น้ำดื่ม หน้ากากอนามัย เป็นต้น เพื่อให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมอยู่เป็นสุขร่มเย็น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระครูนนทมงคลวิศิษฐ์ ที่พบว่า ในสภาวะปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมากเนื่องจากความซับซ้อนทางเหตุปัจจัยของสังคม ทำให้การดำรงชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงได้นำวิกฤตินี้มาเป็นโอกาสเพื่อพัฒนาสังคม ให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน ช่วยอบรมศีลธรรมให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความสามัคคีเป็นที่ตั้ง ด้วยพระสงฆ์เองก็อยู่ในสถานะของศูนย์รวมศรัทธาของชุมชนอยู่ก่อนแล้วจึงทำให้การขับเคลื่อนงานในเชิงการส่งเสริมพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนเป็นไปได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูสมุห์วรวิทย์ ที่พบว่า พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนเกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสามารถสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสืบต่อไป องค์การสงฆ์จึงควรปรับรูปแบบวิธีการทำงานของพระสงฆ์ ให้สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมใหม่ สอดคล้องกับผลการศึกษา ของพระมหาอนุชา สิริวัฒน (พละกุล) ที่พบว่า แนวทางส่งเสริมต้องเริ่มที่องค์กรสงฆ์ ควรปรับรูปแบบวิธีการทำงานของพระสงฆ์ ให้สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมใหม่ โดยที่เจ้าคณะผู้ปกครองต้องควบคุมและแก้ไขปัญหากระตุ้นให้วัดโดยเจ้าอาวาสต้องจัดกิจกรรมให้เกิดสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและผู้เฒ่าของแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้งโน้มน้าวชี้แจงบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมถึงการอิงอาศัยกันต่อการพัฒนาอย่างจริงจัง ด้วยการเปิดรับวิสัยทัศน์ระดับองค์กร ผู้นำและชุมชน ให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีในครั้งนี้ พระสงฆ์เองก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการ ยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนดำเนินการตามความเชื่อและความศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอนุชา สระสม ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน ของโรงเรียนวัดสังกัดกรุงเทพมหานคร มีลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและขับเคลื่อนผ่านความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชุมชน โดยมีบ้าน วัด และ โรงเรียน เป็นองค์กรหลักแห่งการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยุทธ จินา และรมิตา จินา ที่พบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการในโครงการบวรสันติสุข มีการบูรณาการในชุมชนทุกหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบเพื่อให้บ้าน วัด และ โรงเรียน เป็นองค์กรหลักแห่งการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งพระสงฆ์เองอาจเป็นผู้จุดประกายความคิด มีบทบาทนำใน

บางครั้ง โดยเฉพาะเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมมานำปัญหาให้กับสังคม มีอุดมการณ์ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติ์ ขวัญนาถ ที่พบว่าเครือข่ายพระสงฆ์ที่มีความเชื่อและอุดมการณ์เดียวกันในการสร้างชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยอาศัยหลักพุทธธรรมนำปัญญามาใช้บูรณาการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้การดำเนินงานเกิดผลเป็นรูปธรรม เห็นผลเชิงประจักษ์มากขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากที่ผลการวิจัยที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยขอเสนอแผนภูมิที่เกิดจากการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในรูปแบบแผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้

1. ชุมชน หน่วยงาน ที่มีความสนใจ สามารถนำผลงานวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อเป็นแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ป้องกันแก้ไข ปัญหา หรือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในด้านอื่น ๆ ในชุมชน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ควรมีความเหมาะสมกับท้องถิ่นหรือชุมชนที่โรงเรียนและหน่วยงานราชการตั้งอยู่ คือเหมาะสมทั้ง สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและการเมือง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเช่นนี้โดยกรอบทฤษฎีเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อการเปรียบเทียบหาความสอดคล้องและไม่สอดคล้องของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่

2. ควรจะมีการศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ในบริบทที่มากกว่า บวร ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเช่นนี้โดยกรอบทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายของการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในสังคมในช่วงสถานการณ์วิกฤติต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสมุห์วรวิทย์ ภาสุโก. (2559). พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร*, 4(ฉบับพิเศษ), 270-283.
- พระณัฐภูมิ พันทะลี, บทบาทของพระสงฆ์กับการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์โควิด-19, *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 17(1), 66-76.
- พระเทพปริยัติโสภณ (ปัญญา วิสุทธิปัญโญ). (2563, 1 มิถุนายน). เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี และเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้). [บทสัมภาษณ์].
- พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปัญโญ). (2563, 1 มิถุนายน). เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. [บทสัมภาษณ์].
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ธรรมนูญสุขภาพ รวมพลังชุมชน พระ วัด ทั่วไทย ต้านภัยโควิด 19. สืบค้น 1 มิถุนายน 2563, จาก, www.nationalhealth.or.th/node/3093.
- พระเมธาวิญญู (สุเทพ พุทธรธยา). (2564). การเมืองภาคพลเมือง: การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย, *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 3(2), 67-72.
- พระเอกสิทธิ์ อชิโต และคณะ. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อด่าง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน จังหวัดสุโขทัย. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 88-101.

